

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

ВОСПИТАНИЕ

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВНА ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА

год. 9, бр. 13, Штип 2014

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика

Штип, 2014

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика
год. 9, број 13
2014 год.

За издавачот:

проф. д-р Соња Петровска, декан

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:

проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Владо Петровска
доц. д-р Трајче Стојанов
пом.асс. м-р Јадранка Рунчева
доц. д-р Трајче Стојанов
доц. д-р Деспина Сивевска

Главен уредник и одговорен уредник – Editor in Chief:

проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева

Јазично уредување - Language Editor:

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:

Славе Димитров
Благој Михов

Рецензенти:

проф. д-р Снежана Јованова-Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
доц. д-р Трајче Стојанов
доц. д-р Зоран Здравев

Редакција и администрација – Editorial Office:

Бистра Василева-Ушинова
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип,
Р.Македонија
e-mail: vospitanie@ugd.edu.mk
++389 32 550 500

СОДРЖИНА

д-р Блаже Китанов Македонија е судбина на светот - светот е судбина на Македонија	5
д-р Снежана Мирасчиева Рефлективноста на одделни теориски учења врз моделирање на ефективна воспитно-образовна комуникација	11
д-р Емилија Петрова-Горѓева Фактори на меѓучовечкиот однос - како императив за успешно воспитно делување	19
д-р Владо Петровски, м-р Даниела Коцева Семејното насилство - социјална појава на денешницата	35
д-р Кирил Барбареев Иницијалното образование на воспитувачите и учителите во Холандија - Педагошки факултет (PADAGOGISCHE ACADEMIE) во Гронинген	43
д-р Снежана Јованова-Митковска Стручни, научни трудови - методолошки упатства	55
д-р Снежана Ставрева - Веселиновска Ставови на студентите од студиската програма Биологија на Факултетот за природни и технички науки за својата практична оспособеност за реализирање на настава по биологија во деветгодишното основно образование	67
д-р Драгана Кузмановска, м-р Снежана Кирова, м-р Биљана Петковска Три методи за учење на новите генерации	87
Бисера Петковска, д-р Благој Делипетрев, д-р Зоран Здравев Масовни отворени онлајн курсеви (MOOK)	95
м-р Ленче Насев, м-р Саша Павловиќ Компаративна анализа на курикулумот во Република Македонија и Република Српска на примерот: анализа на наставните програми по музичко од I до III одделение	105
м-р Даринка Маролова Модерни наставни принципи во наставата по германски како странски јазик	117

УДК: 364.63-027.553(497.7)

Стручен труд
(Professional paper)

Проф. д.р Вlado Петровски
Асс. м-р Даниела Коцева
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за образовни науки

СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО – СОЦИЈАЛНА ПОЈАВА НА ДЕНЕШНИЦАТА

Апстракт

Овој труд ќе даде еден краток осврт на семејното насилство како реално случување кај нас и земјите ширум светот, вклучувајќи го насилството на децата, насилството меѓу брачните другари или малтретирањето на брачниот другар. Семејното насилство, исто така, може да вклучува партнери кои живеат вонбрачно и интимни партнери кои не се во брак. Во повеќето земји во светот семејното насилство зазема размери на проблем од примарно општествен карактер. Тоа како проблем се одразува врз економскиот и севкупниот развој на едно општество, кој носи со себе разорувачки последици, како по однос на примарната жртва (жената/мажот), така и во однос на секундарната жртва децата. Република Македонија не е исклучок од оваа социјална девијација, напротив бројот на малтретирани лица во рамките на семејството секојдневно се зголемува. Голем број невладини организации започнаа со работа со цел да изнајдат решенија кои ќе можат барем во одредени граници да го контролираат овој проблем. Сепак, станува збор за една чувствителна тема, тргнувајќи од аспект на тоа дека семејството е заедница во која нејзините членови имаат право да уживаат семеен живот и дискреција.

Клучни зборови: *општествена девијација, семејство, насилство, правна заштита на децата, родителска грижа.*

FAMILY VIOLENCE - SOCIAL OCCURRENCE TODAY

Abstract

This paper will give a brief overview of domestic violence as a real happening in our country and around the world , including violence on children , violence between spouses or abuse of spouse . Domestic violence can also include cohabitants and intimate partners who are not married . In most countries in the world violence proportions of a problem primarily social character . This problem affects the economic and overall development of a society , which brings with it devastating consequences , as with respect to the primary victim (wife / husband) , and in terms of the secondary victim children . Macedonia is no exception to this social deviation , rather the number of people abused within the family daily. Many organizations navladini started work in order to find solutions that can at least within certain limits to control this problem . However it is a sensitive subject , starting from the point that semestvoto a community in which its members have the right to enjoy family life and privacy.

Key words: *social deviance, family violence, legal protection of children, parental care.*

Вовед

Во 21 век сè поголема е појавата на девијантните појави и девијантното однесување. Девијацијата претставува кршење на оние норми, вредности и очекувања кои се истакнуваат како пожелни и позитивни во некоја општествена група. Невработеноста, незадоволството од начинот на водење на сопствениот живот и многу други општествени фактори доведуваат до девијантно однесување: агресија, насилство, проституција, наркоманија итн. Агресиите и насилството опфаќаат различни форми на манифестирање. Според некои автори тие претставуваат реакции на социјални незадоволства, макар што постојат насилствени реакции кои немаат таква основа, туку претставуваат празно изживување, без да постојат некоја смислена цел. Агресијата како модел и стил на однесување е присутен кај луѓето кои често се анксиозни, фрустрирани и со многу низок степен на толеранција што се одразува и во зголемен број на физички напади.

Семејно насилство

Семејното насилство е синоним за малтретирање на дете, малтретирање на повозрасните и други насилнички постапки помеѓу членови на семејството.

Семејното насилство (семејно малтретирање, малтретирање на брачниот другар или насилство врз интимниот партнер) се појавува кога член на семејството или поранешен партнер физички или психолошки се обидува да доминира над другиот. Другите форми на малтретирање, пред сè, психичките можат да доведат до душевна болест, повреда на себеси, па дури и обид за самоубиство. Кај семејното насилство постои злоупотреба на моќта и контролата на една личност над друга кои се или биле во интимна врска или многу често и врз децата. Тоа може да биде физичко, сексуално, емоционално малтретирање, заплашување, економско лишување и закани за насилство. Насилството може да биде кривично и вклучува физички напад (тепање, туркање, малтретирање итн.), сексуално злоупотребување (несакана или присилена сексуална активност) и скришно следење на жртвата. Иако емоционалното, психолошкото и финансиското малтретирање не се кривични однесувања во некои правни системи, тие се форми на малтретирање и можат да водат кон кривично насилство. Постојат повеќе критериуми:

- начин: физички, психолошки, сексуален и/или социјален;
- зачестеност: повремено, случајно и хронично;
- краткотрајна или трајна повреда: блага, просечна, тешка па сè до убиство;
- сериозност: психолошка и физичка навреда и потребата за лекување.

Важен составен дел на семејното насилство којшто често е игнориран е доменот на пасивното малтретирање, кој води кон насилство. Пасивното малтретирање е тајно, лукаво, прикриено. Ова вклучува прогонување, одолговлекување, расеаност, двосмисленост, запоставување, духовно и умствено малтретирање. Сознанието и документацијата за семејно насилство се разликува од земја до земја. Популарно е ставањето акцент на жената како жртва на семејното насилство, посебно заради нејзината подредена улога во семејството. Сепак, со порастот на движењето на мажите и нивните права, денес постои и тезата дека тие се измачувани и малтретирани од жените.

Видови и начини на семејно насилство

Начините и одликите на семејното насилство и малтретирање може да варираат. Мајкл П. Џонсон покажува три главни начини на насилство меѓу интимните партнери. Разликите не се засновани на еден единствен инцидент, туку на начини преку многубројни инциденти и мотиви на извршителите.

- Насилство во двојка (заедница) не е поврзано со општата контрола на однесувањето, туку се појавува во расправа каде што едниот или двајцата партнери физички се нафрлуваат еден на друг.
- Интимно малтретирање, исто така, вклучува емоционално и физичко малтретирање. Интимното малтретирање е еден елемент во вообичаениот начин на контрола од страна на едниот партнер врз другиот. Интимното малтретирање е почесто од насилството во двојка, поверојатно е да се засилува прекувремени и вклучива веројатност од сериозни повреди.
- Насилнички отпор понекогаш претставен како самоодбрана е насилство обично извршено од жени врз нивните насилнички партнери.
- Меѓусебна насилничка контрола е редок вид на насилство врз интимниот партнер и се случува кога и двајцата партнери се однесуваат насилнички, во борба за контрола.
- Ситуациско насилство во двојка се појавува од конфликти кои се заоструваат до расправи, а потоа преминува во насилство. Поретко се случува во врски, во некои случаи тоа може да биде често и доста сериозно, дури и опасно по живот. Ова, всушност, претставува најчестиот вид на насилство врз интимниот партнер и доминира во општите истражувања, студентските примероци, па дури и во примероците за брачно советување.

Според други автори, како што се Холцворт-Мунрое и Стјуарт (Holtzworth-Munroe and Stuart), се разликуваат машки тепачи, кои општо се поненасилни и помала е веројатноста да се изврши психолошко и сексуално малтретирање. Тепачите, пак, од видот интимно малтретирање вклучуваат два вида: општо-насилнички (недруштвени) и дисфорична – граница. Првиот вид се мажи со општи психопатски и насилни тенденции. Вториот вид се мажи кои се емотивно зависни од врската.

Центрите за контрола на болестите на САД го делат семејното насилство во два вида: заемно насилство во кое и двајцата партнери се насилни и незаемно насилство во кој едниот партнер е насилен.

Семејното насилство може да се јави како физичко насилство – кое вклучува директно физичко насилство со рангирање од несакани физички контакти до силување и убиство. Неподиректно физичко насилство вклучува уништувања предмети, удирање или фрлање предмети близу до жртвата. Физичкото насилство е намерна употреба на физичка сила со можност причинување повреда, штета, инвалидност или смрт, удирање, туркање, гризење, клоцање, употреба на оружје.

Сексуалното насилство е поделено во три групи:

1. употреба на физичка сила за да се присили личност да има сексуална активност против негова или нејзина желба, без разлика дали делото е направено или не;
2. обид за сексуална активност или направена сексуална активност, вклучувајќи личност која не може да ја разбере природата или состојбата на делото, не може да го спречи тоа, на пример поради малолетна незрелост, болест, инвалидност, влијание на алкохол или дрога итн.
3. Навредлив сексуален контакт.

Малтретирањето на брачниот другар често вклучува умствено или емоционално малтретирање, вклучувајќи вербални закани за физичко насилство (движејќи се од јасни, детални закани сè до имплицитни и нејасни закани што се однесува на содржината и временскиот период. Вербалното насилство вклучува закани, навреди, омаловажувања и напади. Невербалните закани може да вклучуваат гестови, изрази на лице и држење на телото.

Емоционалното малтретирање може да вклучува приватно или јавно понижување на личноста, контролирање што жртвата може и не може да прави, криење информации од жртвата, намерно да се направи нешто за жртвата да се чувствува потценета и засрамена, изолирање на жртвата од пријатели и фамилија, индиректно уценување на жртвата со наштетување на другите кога жртвата покажува независност или среќа или ускратување пристап до пари на жртвата или други основни средства и потреби.

Жените кои се под емоционално насилство често страдаат од депресија, заради што најчесто кај нив се зголемува ризикот од самоубиство, проблеми со земање храна, алкохол, дрога итн. Емоционалното малтретирање на мажите е опишано со ниско мислење за себе. Типичните начини на малтретирање вклучуваат понижување и ослабување на надлежностите особено пред други луѓе. Мажите кои се емоционално малтретирани се на некој начин помалку мажествени и најчесто тие се срамаат да бараат помош.

Психолошкото малтретирање може да вклучува економска и/или социјална контрола, како што е контролирање на парите на жртвата и други економски средства, спречување на жртвата да се гледа со пријателите и роднините, активно попречување на општествените врски на жртвата и изолирање на жртвата од општествените контакти.

Семејното насилство низ светот

Тоа се случува во различни култури и влијае на луѓето во општеството. Според бројни испитувања најчесто жените се оние кои се малтретирани нивниот број во Барбадос изнесува (30%), Канада (29%), Египет (34%), Нов Зеланд (35%), Швајцарира (21%). Сепак во некои средини овие резултати одат 50-70% од испитаните жени, во други помалку од 10%, резултатите варираат. Во САД мажите имаат доживеано повисок степен на малтретирање отколку жените. Истражувањето за меѓународно семејно насилство противречат на овие податоци и постојано покажуваат дека мажите и жените имаат еднаква веројатност да бидат физички малтретирани од интимниот партнер. Активистите на правата за мажите тврдат дека семејното насилство врз мажите е исто така општествен проблем на кој треба да му се посвети внимание.

Насилство врз децата

Кога се работи за семејно насилство врз децата, вклучувајќи физичко малтретирање, истражувањата покажуваат дека повеќето насилства се случуваат дома. Сепак децата се оние кои имаат посебна потреба од заштита. Повеќето од мерките кои ги преземаат државите во поглед на заштита на децата од злоупотреба предвидуваат кривични активности против лицата кои малтретираат деца, како и активности за остранување на детето од средината и семејството во кое било изложено на вакви немили активности. Постои низок степен на стручност на лицата кои нудат услуги за заштита на овој вид на жртви, пред сè, за да можат истите да ги избегнат последиците кои остануваат кај детето подложно на семејно насилство извесен период. Многу полесно може да се зборува за заштита на возрастна личност од насилство отколку на мало дете, од причина што детето никогаш нема да се реши да пријави некои од своите родители во полиција. Заштитата на децата спаѓа во обврските на родителите спрема своето дете, дефинирано во одредбите на Законот за семејство („Сл. весник на Р.Македонија“ бр. 80/92 од 22 декември 1992 год.). Кога семејството е виновно за тортурата над своето дете, Законот вели дека заштитата над детето во тие моменти паѓа како одговорност на државата – односно Центарот за социјални работи. Истражувањата покажуваат дека голем број од жртвите во ситуација на насилство не ги знаеле можностите за интервенција и помош на овие институции од аспект на нивната надлежност како служби за прва помош и заштита. Социјалната заштита што можат да ја овозможат центрите за социјални работи опфаќа широк спектар на мерки, кои помагаат да се разрешат конфликтите во семејството. Овие мерки се остваруваат преку давање

најразлични облици на поддршка и советување на лицата кои се непосредно изложени на насилство. Во суштина, дејноста на центрите за работа е да ги детектираат сите најбитни проблеми поврзани со малтретирањето на децата во семејството и општествената реакција за проблемот, застапеност на проблемот, каузалноста на насилството, критериумите за правни интервенции, проблемот на откривањето на насилството, изборот на пристап до жртвата во зависност од нејзината возраст и моментална психичка состојба. Нашите центри за социјални работи посочуваат дека пристапот и вршењето на увид во семејното насилство е недоволен, од причина што најголемиот број жртви – деца кои биле злоупотребувани (на секаков начин) од страна на членови на семејството, не го пријавиле или го негирале настанот. Центрите за социјални работи не можат да преземаат конкретни мерки или активности против причинителите на семејно насилство, доколку нивните жртви не признаат или барем посочат дека биле жртви на истите.

Како пречки за откривање на семејно насилство, центрите најчесто ги наведуваат: затвореноста на семејството, стравот, недоволна ангажираност на други органи и институции, вината дека е виновно за настаните. Лицата одговорни за заштита на децата, како и родителите, треба особено да обрнат внимание на однесувањето во присуство на децата. Насилството како криминален акт против членовите на семејството за првпат е вметнато како посебна кривично-правна одредба со измените на Законот за семејство од 2004 година.

Заклучок

Еден од најважните аспекти при разгледување на семејното насилство е влијанието што го има врз здравјето на жртвите. До денес повеќето истражувања, индицираат на високо влијание што семејното насилство го има врз понатамошните меѓучовечки односи на поединецот со другите луѓе. Повеќето студии посочуваат на психолошко насилство, но сепак во интерес на заштита на жртвите сè повеќе се покажало потреба од анализирање на сите можни ситуации кои директно или индиректно доведуваат до сексуална злоупотреба, прогонување, заканување, уценување и слично, сето ова помеѓу членовите на едно семејство. Психолошкото и физичкото малтретирање во семејството предизвикува сериозен проблем во понатамошниот пристап кон средината и квалитетен живот во истата. Семејното насилство во рамките на едно семејство предизвикува лоша слика кај децата, давајќи им сосема погрешна проценка, за вистинската слика на тоа како треба да изгледа едно семејство длабоко во нивната потсвест. Последиците од истото различно влијаат врз децата

во зависност од типот на семејно насилство. Во Република Македонија за овој проблем масовно почна да се зборува од 1994 година, кога започна масовното формирање на женски невладини и други организации кои го промовираа проблемот барајќи соодветни мерки за заштита на жртвите од семејно насилство. Мошне е важно системот на институциите соодветно да реагираат и активно да преземаат мерки истото да се намали, па и искорени.

Користена литература

- Закон за изменување и дополнување на Законот за семејство („Сл. весник на Р. Македонија“ бр.38, 17.06.2004 година).
- Алексоски, С., (2009), *Криминологија*, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
- Јашовиќ, Ж., (1978) *Криминологија на малолетничка деликвенција*,
Научна книга: Универзитет Вирџинија
- Арнаудовски, Љ., (2009) *Социјална патологија*, Педагошки факултет:
Скопје